3 – 5 METŲ VAIKŲ EMOCINIO RAŠTINGUMO UGDYMAS LIETUVIŲ LIAUDIES GYVULINĖMIS PASAKOMIS

Ramunė Valaitytė – Jurčiukonienė
Lekt. Edita Vosylienė
Marijampolės kolegija

Anotacija

Pasakos apie gyvūnus yra tinkamiausia lietuvių liaudies pasakų rūšis emocinio raštingumo ugdymui 3 – 5 metų Vaikams. Jas nuosekliai integruojant į ugdymo veiklas, taikant įvairius emocijų ugdymo būdus, vaikai mokosi atpažinti, įvardinti veikėjų emocijas, sieti jas su priežastimis, emocijas perteikti dialogo pagalba, suvaidinti, aptarti ką jaučia kiti pasakos veikėjai (empatija), išreikšti mimika, balsu, veiksmais, poza, piešiant išlaisvinti emocijas. Labai svarbus pedagogo vaidmuo.

Raktažodžiai: emocinis raštingumas, gyvulinės vasakos, vaikas, ikimokyklinis amžius.

Įvadas

Temos aktualumas ir problematiškumas**.** Šiuolaikinis vaikas auga tokioje kultūrinėje bei informacinėje aplinkoje, kur jo vaikystės langas dažnai yra ekranas, kuriame regi atitinkamai perdirbtą pasaulį, formuojantį jo vaizduotę, emocijas. To pasekoje, vaikams sunkiau sekasi reikšti įspūdžius, emocijas, socializuotis, veikti komandoje, siekti bendrų tikslų. Svarbiausias žingsnis siekiant padėti šiuolaikiniam vaikui – emocinio raštingumo lavinimas. „*Emocinis raštingumas yra gebėjimas atpažinti, suprasti ir tinkamai reikšti savo emocijas – tai nėra įgimta, tačiau išmokstama*", straipsnyje teigia Jakubauskienė, Ropaitė – Beigė, Šiautkulienė (2019).

„*Jausmų ir emocijų ugdymo kritiškasis laikotarpis apima pirmųjų penkerių metų laikotarpį*", teigia psichologai (Pikūnas, Palujanskienė, 2001, p. 34). Vaikų emocinį intelektą reikia ugdyti nuo pat mažens. Šiame laikotarpyje patirtos emocijos ir įgyti gebėjimai jas kontroliuoti turės didelę įtaką, kaip vaikui seksis bendrauti, rasti draugų, prisitaikyti tolimesniame gyvenime.

Lietuvių liaudies gyvulinės pasakos – puiki priemonė vaiko emociniam raštingumui ugdyti, teikianti informacijos apie socialinę ir kultūrinę aplinką, turtinanti vaiko dvasinį pasaulį, pateikianti emocinę patirtį, ugdanti gerumą, švelnumą, atidumą, atsakomybę, pagarbą žmogui, gamtai, aplinkai.

Lietuvių liaudies gyvulinės pasakos – visų pirma, pažintis su liaudies kūryba. Sekamos pasakos apie gyvūnus vaikams padeda suprasti, pajusti ką jaučia gyvūnai, ir žmonės, moko suvokti ir reikšti įvairius jausmus, juos įvardinti. Emocinis raštingumas – mokymo(si) procesas, siekiantis emociškai ugdyti vaiką, gebėjimas atpažinti, suprasti ir teigiamai reikšti emocijas. „*Emocinis ugdymas paremtas žmogiškomis vertybėmis, kuriomis vadovaudamiesi ugdome socialiai ir emociškai išprususį vaiką. Tai pagalba sau ir kitiems, geranoriškumas, sveikas gyvenimo būdas, atsakingumas, sąžiningumas, drąsa, drausmė, pagalba*", teigia Židžiūnaitė (2021, p.14). Taigi, emocinis raštingumas žengia koja kojon su tautosaka.

Darbo objektas – 3–5 metų vaikų emocinio raštingumo ugdymas lietuvių liaudies gyvulinėmis pasakomis.

Darbo tikslas: atskleisti lietuvių liaudies gyvulinių pasakų panaudojimo galimybes emocinio raštingumo ugdymui.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti 3 – 5 metų vaikų emocinio raštingumo sampratą, reikšmę.
2. Aptarti tautosakos rūšis ir žanrus.
3. Atskleisti 3 – 5 amžiaus vaikų emocinio raštingumo ugdymo galimybes lietuvių liaudies gyvulinių pasakų pagalba.
4. Ištirti tinkamus metodus 3 – 5 metų vaikų emocinio raštingumo ugdymui lietuvių liaudies gyvulinėmis pasakomis.

Darbo metodai: mokslinės literatūros analizė ir dokumentų analizė; anketinė apklausa; statistinių duomenų analizė.

1. 3 – 5 metų vaikų emocinio raštingumo samprata

Buzkurt Polat, Ulutas, Engin, (2021) knygoje „Strategies to Develop Emotional Intellingence in Early Childhood“ rašo, jog per pirmuosius penkerius metus vaikas vystosi greičiau ir per šį laikotarpį įgyta patirtis bei intervencijos gali turėti įtakos vaikų smegenų vystymuisi, asmenybei ir sėkmei gyvenime. Vaikų emocinį intelektą ankstyvaisiais gyvenimo metais lemia tai, kaip tenkinami pagrindiniai jų poreikiai, tokie kaip mityba ir priežiūra, kaip tenkinamos jų emocijos ir kokios patirtys. Todėl labai svarbu emocinio raštingumo gebėjimus pradėti ugdyti nuo ankstyvųjų metų: vaikus mokant emocijas atpažinti, jas kontroliuoti ir reikšti tinkamu būdu.

Žmonėms būdinga 10 pagrindinių emocijų: džiaugsmas, susidomėjimas (susijaudinimas), nuostaba, liūdesys, pyktis, pasibjaurėjimas, neapykanta, baimė, gėda ir kaltė. Dauguma jų būdingos jau kūdikiams (Jusienė ir Laurinavičiaus (2007, p. 200). Anot autorių, „*Emocijos yra sudėtingas psichikos reiškinys, apimantis daug skirtingų psichikos bei fiziologinių procesų, veikiančių vienas kitą*“. Galima išskirti tris pagrindines emocijų sudedamąsias dalis:

1*) fiziologinę* (organizme vykstantys pokyčiai),

2) *išraišką* (veido išraiška, kūno kalba, kiti naudojami ženklai),

3) *pažintinę* (su emocijomis susiję pažintiniai procesai – mintys, prisiminimai, savo būsenos įvardijimas“ (p. 195).

Jusienė ir Laurinavičiaus (p. 196), aptardami *fiziologinį emocijų komponentą* teigia, jog žmogus, kuris patiria vienokias ar kitokias emocijas, emocijos sužadinamos ir jo organizme. Kartais pokyčiai nesunkiai pastebimi, apėmus baimei greičiau pradeda plakti širdis, dažnesnis kvėpavimas. Kitus pokyčius sunkiau pastebėti išoriškai, nes reaguoja žmogaus organizmas, vidaus organai, kepenys išskiria daugiau angliavandenių į kraują, todėl organizmas gauna daugiau energijos, sulėtėja virškinimas, daugiau kraujo plūsta į raumenis, žmogus daugiau prakaituoja, kad kūnas būtų geriau vėdinamas, todėl kas kart susijaudinus vyksta fiziologiniai procesai ir jų intensyvumas susijęs su emocijų intensyvumu. Galima teigti, jog emocijos yra neatsiejamos nuo fizinių pokyčių.

Anot autorių, svarbų vaidmenį atlieka *emocijų raiška*. Jas galima reikšti įvairiais būdais. Dažnai apie emocijas, kurias patiria žmogus galima spręsti iš jo veido, kūno išraiškos ir tai jo emocijas dar labiau sustiprina ir valdo (p. 197).

Dar vienas, taip pat labai svarbus - *pažintinis emocijų komponentas*, kuomet emocijas sudaro ne tik fiziologinis jaudulys ir išraiška, bet ir įsisąmonintas būsenos pavadinimas. Kalboje esama daug žodžių, kuriais galima apibūdinti emocijas (p. 200).

Galima teigti, jog emocijos neatsiejamos nuo fizinių pokyčių. Todėl labai svarbu aiškiai įvardinti savo emocijas, susieti jas su jų priežastimis. Tai atveria galimybes geriau suprasti savo savijautą, jos priežastis, keistinus dalykus.

Apibendrinant, emocijos daro didelį poveikį žmogui dėl jo organizme vykstančių pokyčių: reaguojama veido išraiška, kūno kalba, kitais ženklais, vyksta pažintiniai procesai susiję su emocijomis, todėl labai svarbu emocinio raštingumo gebėjimus pradėti ugdyti nuo ankstyvųjų metų.

1.1. Emocinio raštingumo svarba vaiko gyvenime

Emocinis raštingumas yra reikalingas kiekvienam vaikui jo gyvenime, padeda prisitaikyti kasdieninėje veikloje. *„<...> 3 – 5 metų ikimokyklinio amžiaus vaikai jau žino, kaip atpažinti savo ir aplinkinių emocinę būseną. <...> Teisingas vaiko emocijų vystymasis yra raktas į sėkmę formuojant harmoningą asmenybę*“ Kuznecova (2020, p.24). Anot autorės, tėvai turėtų atkreipti dėmesį, kokioje emocinėje aplinkoje jų vaikas auga, kaip jis reiškia savo jausmus, emocijas (veido mimika, kalbėdamas, savo elgesiu), ar vaikas geba jas reikšti, pastebėjus vaiko sunkumus, stengtis jam padėti, kantriai koreguoti netinkamas apraiškas.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų emociniam vystymuisi, svarbų vaidmenį atlieka emocinio raštingumo ugdymas. „*Emocinis raštingumas – gebėjimas atpažinti savo bei aplinkinių žmonių emocijas, jas kontroliuoti ir reikšti tinkamu būdu*“, straipsnyje rašo psichologas Burkauskas (2023).

Pirmame žingsnyje „*Emocinės savimonės (savivokos) ugdymas“* teigiama, jog jo pagalba padedama atpažinti ir pavadinti savo emocijas suprasti, kokios priežastys lėmė sunkumus. Pateikiama keletas būdų emocijų atpažinimui: nagrinėti paveikslėlius, kuriuose pavaizduotos emocijos; perskaičius kūrinį, drauge su vaikais analizuoti veikėjų emocines būsenas ir aptarti, kodėl kaip ir kodėl jie elgėsi vienoj ar kitoj situacijoje. Teigiama, jog vaikų emociniam išprusimui didelės įtakos turi skaitymas, ne būtinai su paveikslėliais (Burbienė, 2013). Antrame žingsnyje „*Emocijų valdymo ugdymas“* teigiama, kad jo pagalba mokoma vaikus suvaldyti savo neigiamas emocijas, todėl protinei veiklai vaikų gebėjimas valdyti savo emocijas yra labai svarbu. Vaikai, kurie

nuolatos išsiblaškę, neramūs, jiems sunku atlikti užduotis reikalaujančias protinių galių, susikaupimo. Kuo jų emocinė būsena dirglesnė (neramūs, išsiblaškę), tuo sudėtingiau atlikti paskirtas užduotis. Tinkamoj vietoj ir laiku jam pagelbėjus, pagiriant, mokant nusiteikti teigiamai nors ne visada lengviems dalykams, vaikas mokomas valdyti savo emocijas. Trečiame žingsnyje „*Našus pasinaudojimas emocijomis*“ teigiama, jog jos padeda vaikams įgyvendinti užsibrėžtą tikslą, sukuria sąlygas jų sėkmingam mokymuisi. Ketvirtame žingsnyje „*Empatiniai gebėjimai“* teigiama, jog jų pagalba mokoma susikurti gerus tarpusavio bendravimo santykius. Empatinių gebėjimų pagalba siekiant ugdyti – svarbiausia rodomas pavyzdys. Norėdami vaikus išmokyti, suaugusieji turi jiems rodyti savo pavyzdį. Teigiama, jog vaikų gebėjimai būti empatiškiems priklauso nuo to, kiek suaugusieji geba juos išklausyti. Penktame, paskutiniame žingsnyje aptariami „*Bendravimo su kitais žmonėmis gebėjimai“.* Burbienės (2013) teigimu, šių gebėjimų pagalba vaikai kaupia emocinę patirtį, mokosi tinkamai spręsti iškilusias problemas, nesutarimus, nes negebėjimas jų panaudoti bendraujat sukelia daug sunkumų.

Apibendrinant galima teigti, jog labai svarbu užtikrinti vaikų emocinio intelekto raidą ugdant jų emocines kompetencijas. Teigiamų ir neigiamų emocijų tinkama raiška apsprendžia vaikų asmenybės raidos sėkmingumą ir nuo to priklauso jo pažangus mokymasis, puikus savo gebėjimų įgyvendinimas, stiprių moralinių vertybių formavimasis, atkaklus tikslo siekimas ir gerų santykių plėtojimas, kuriama teigiamas emocijas skatinanti mokymosi aplinka, sudaromos sąlygos ugdyti emocinį raštingumą, taikyti įvairius vaikų emocijų ugdymo būdus.

1.2. Tautosakos rūšys ir žanrai

Skirtinguose rašytiniuose šaltiniuose galima pastebėti skirtingą tautosakos skirstymą pagal rūšis, žanrus ar temines grupes ir jie apžvelgiami atsižvelgiant į skirtingus skirstymo kriterijus. Žymaus Lietuvos tautosakininko Leonardo Saukos išleistoje knygoje „Lietuvių tautosaka“ pateikiamos trys tautosakos rūšys: dainuojamoji, pasakojamoji, smulkioji (1993, p. 11). Knygos „Lietuvių kalbos įgūdžių tobulinimas“ autoriai: Sorakaitė, Leonavičienė, Rutkauskienė, Jogminienė, Balickas, Venckienė pateikia kitokią klasifikaciją (2008, p. 25). Anot jų, „*Tautosaka skirstoma į pasakojamąją, dainuojamąją ir pasakymų, šnekos (smulkiąją)*“.

„*Tautosaka yra glaudžiai susijusi su įvairiomis žmogaus visuomeninio ir asmeninio gyvenimo sritimis: su darbu ir poilsiu, papročiais ir apeigomis, pramoga ir lavinimusi. Tautosaka visą gyvenimą – nuo gimimo iki mirties – yra visada čia pat, su žmogumi. Taikoma įvairiomis progomis, tautosaka susiskaldė į daugybę žanrų*“ (Sauka, 1993, p. 8). Galima teigti, jog įvairios situacijos formavo tautosakos žanrus. „*Tautosakos žanrai skirstomi ne tik pagal žmogaus amžių, bet ir pagal gamtos kitimą. Skirtingu metų laiku dirbami nevienodi darbai, nevienoda skamba ir tautosaka: per šienapjūtę dainuojami valiavimai, per rugiapjūtę, rugiapjūtės dainos. Kiekviena kalendorinė šventė ir apeigos vėl turėjo savo folklorą: vienoks tiko Naujųjų metų laikotarpiui, kitoks Užgavėnėms, dar kitoks pavasario ir vasaros šventėms*“ (Sauka, 1998, p. 13).

Būgienės, Šlekonytės (2021) visuotinėje lietuvių enciklopedijoje pateikiama lietuvių pasakų klasifikacija: „*Lietuvių pasakos skirstomos į pasakas apie gyvūnus, stebuklų pasakas, pasakas – legendas, paraboles, novelines pasakas, pasakas apie kvailą velnią, buitines pasakas, melų, formulines pasakas ir pasakas be galo*“.

Apibendrinant, visų rūšių ir žanrų tautosaka yra vertinga ir į ją įsigilinus pastebima, kokia ji plati ir įvairi, svarbi ir naudinga, reikalinga. Etnokultūrinis ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje yra labai svarbus, nuo jo priklauso kokia visuomenės karta užaugs. Pasakos apie gyvūnus yra tinkamiausia lietuvių liaudies pasakų rūšis emocinio raštingumo ugdymui.

1.3. Emocinio raštingumo ugdymas lietuvių liaudies gyvulinėmis pasakomis

Pasitelkiant lietuvių gyvulines pasakas, modeliuojant ir kaitant ugdymo turinį, galima siekti geresnių emocijų funkcijos pasiekimų rezultatų. Gyvulinės pasakos naudojamos emociniam raštingumui ugdyti, skirtingais metodais, būdais integruojant į įvairias veiklas.

„*Pasakos apie gyvulius laikomos vienu seniausių tautosakos žanrų...>*“, teigia Sauka (2007, p. 252). Siekiant ugdyti vaikų emocinį raštingumą gyvulinių pasakų pagalba, svarbu išsiaiškinti, kas joms būdinga.

Gyvulinės pasakos pasižymi tuo, kad jų pagrindiniai veikėjai yra žvėrys, gyvuliai, paukščiai, retkarčiais žuvys, ropliai, vabzdžiai, medžiai, grybai, augalai, kai kada šalia jų – ir žmonės. Pačiais seniausiais laikais žvėrių istorijos buvo šventos. Senovėje gyvūnai buvo garbinami ir sudvasinami. Žmonės manė, kad „*žvėrys, gyvuliai, paukščiai, medžiai taip pat jaučia, supranta kaip ir žmonės*“ (Liudavicienė, 2019, p. 61).

Skabeikytė – Kazlauskienė knygoje „Lietuvių tautosaka“ (2007, p. 166) apie gyvulines pasakas rašo: „*Pasakos apie gyvūnus dar vadinamos žvėrių pasakomis, gyvulinėmis pasakomis. Gyvūnai figūruoja visose pasakų rūšyse, tačiau tik pasakose apie gyvūnus jie yra pagrindiniai veikėjai. <...> Pasakų apie gyvūnus fantastinis pagrindas – mąstančių ir kalbančių gyvūnų tarpusavio santykiai*“. Autorė, lygindama gyvulines pasakas su kitomis pasakų rūšimis, teigia, jog „*Pasakose apie gyvūnus žvėrių ir gyvulių paveikslai yra labiau išbaigti. <... kiekvienas personažas – atskiras tipas: kaip matėm, lapė veikli, apsukri, gebanti savimi pasirūpinti ir nešykštinti suktų patarimų kitiems, o vilkas vangus, amžinai alkanas, besigviešiantis į kito gera ir paikas*“ (p. 167). Pasakos pagalba vaikas gali atpažinti veikėjų būdo savybes, gali pajusti veikėjų savijautą, jausmus.

Pasakos vaikams duoda daug naudos „*Pasakos moko reikšti jausmus, įvardinti juos ir suvokti. Pasakos harmonija, kalba ugdo gebėjimą suvokti estetines vertybes. Naudingiausios yra tos pasakos, kuriose yra ne tik veiksmas, bet ir aprašyti herojaus jausmai, įvairios gyvenimiškos situacijos, kurios gelbsti formuojantis vaiko asmenybei. Ir jo dvasiniam pasauliui (pavyzdžiui, gerumas, meilė, sąžiningumas, pasiaukojimas ir t.t).*“ (Gerasimenko, 2018, p. 46) .

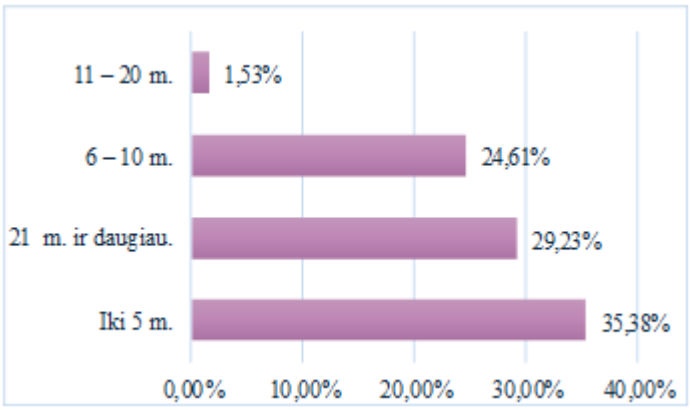
Ugdymo įstaigose ikimokykliniame amžiuje didelis dėmesys skiriamas emocinio raštingumo ugdymui. *„Ikimokyklinio ugdymo programos gairės“* (2023) dokumente, pateiktas „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“. Vaiko pasiekimų žingsniai susiję su vaiko raidos etapais. Viena iš 18 pasiekimų sričių - “Emocijų suvokimas ir raiška“. Dokumente rašoma, jog šios pasiekimų srities trečiame žingsnyje vaikas pradeda atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų ir jausmų raiškos būdus, pradeda vartoti emocijų pavadinimus; domisi kito vaiko ar suaugusiojo įvairių emocijų ir jausmų raiška; pastebi aiškiai reiškiamas emocijas, į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs). Ketvirtame žingsnyje vaikas pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas; jas pavadina, išreiškia mimika, balsu, judesiu, vaizdu; atpažįsta kitų emocijas ir jausmus pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus, jas atliepia, imituoja vaidmenų žaidimuose; pradeda suprasti, kad jo ir kitų emocijos toje pačioje situacijoje gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna). Penktame pasiekimų žingsnelyje vaikas atpažįsta ir pavadina savo emocijas bei jausmus, įvardija situacijas, kuriose jie kilo; emocijas ir jausmus dažniausiai išreiškia sau ir kitiems priimtinais būdais; atpažįsta ir komentuoja kitų emocijas, jausmus ir situacijas, kuriose jie kyla, pradeda suprasti, kad kai kurie veiksmai ir žodžiai gali žeisti kitų jausmus. Apibendrinant, minėta pasiekimų aprašo sritis „Savo emocijų atpažinimas ir raiška“ yra išsami vaiko raidos aspektu bei labai svarbi vaiko ugdymui.

Emocijų pažinime itin svarbų vaidmenį vaidina šeima. „*Šeima yra pirmoji socialinė grupė, kurioje vaikas gauna žinių apie pasaulį, apie elgesio modelius, susipažįsta su elgesio normomis ir tikslais, kurių reikia siekti, su vertybėmis. Šeima taip pat yra sektinas pavyzdys.*“ Šeima nukreipia, netgi nulemia vaiko raidą, sukurdama jam geresnes arba prastesnes sąlygas (Molicka, 2010, p. 75).

Apibendrinant šį skyrių galima teigti, jog lietuvių liaudies gyvulines pasakas integruojant į ugdymo veiklas taikant įvairius emocijų ugdymo būdus, mokoma vaikus atpažinti, įvardinti, suvaldyti emocijas. Lietuvių liaudies gyvulinės pasakos - viena iš prieinamiausių priemonių formuojant vaikų emocijas. Jose aprašyti herojaus jausmai vaikui leidžia pajusti veikėjo būseną. Klausydamas pasakų vaikas pasitelkia vaizduotę, išlaisvina emocijas, išgyvena įvairius potyrius, supranta, ką jaučia kiti. Emocinio raštingumo vaikai mokosi per pasakose perteiktas įvairias gyvenimiškas situacijas.

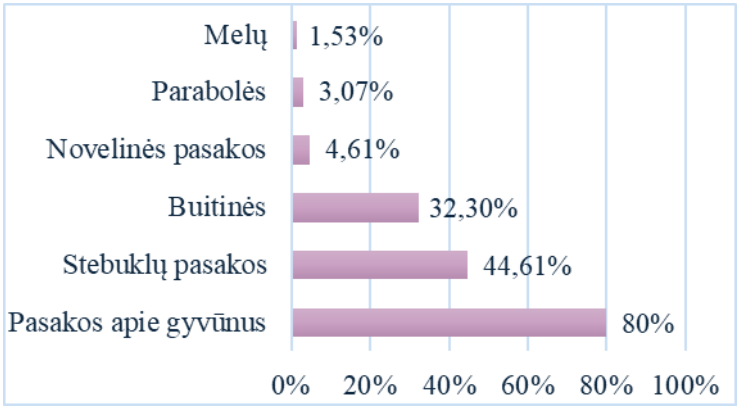
2. Tyrimo rezultatai ir analizė

Tyrimo metu buvo siekiama atskleisti pedagogų nuomonę apie lietuvių liaudies gyvulinių pasakų panaudojimo galimybes 3 – 5 metų amžiaus vaikų emociniam raštingumui ugdyti. Buvo sukurta anketinė apklausa, kurią sudarė 12 klausimų. Tyrime dalyvavo 65 pedagogai, dirbantys ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Tyrimas atliktas 2024 m. balandžio – gegužės mėn. Tyrimo metu nustatytas pedagogo darbo stažas pateikiamas 2.1 paveiksle.

2.1 pav. **Respondentų darbo stažas**

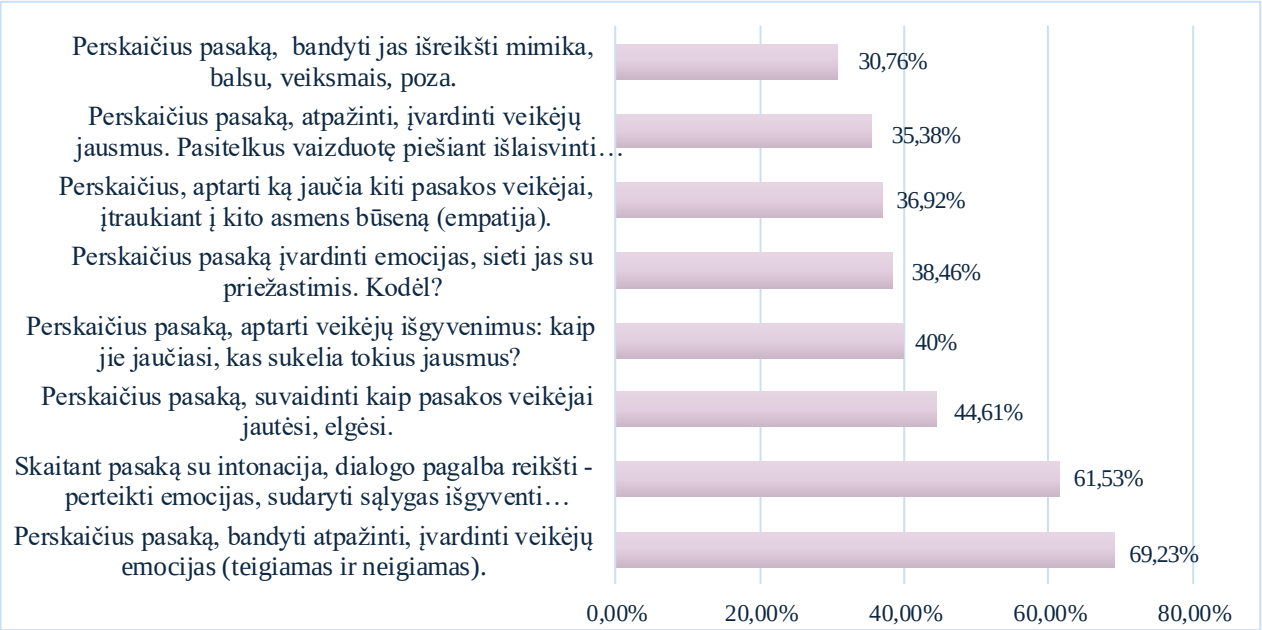
Tyrimo metu paaiškėjo, jog 35,38 proc. respondentų darbo stažas siekia iki 5 metų, 29,23 proc. stažas - 21 m. ir daugiau, o 6 – 10 metų amžiaus grupei priklauso 24,61 proc. apklaustųjų. Mažiausiai (10,76%) teigė turintys 11 – 20 metų darbo stažą. Apibendrinant šio klausimo atsakymus, galima daryti išvadą, jog daugiausia – trečdalis apklaustųjų ikimokyklinio ugdymo pedagogais dirba iki 5 metų, nemaža dalis apklaustųjų turi 21 m. ir daugiau darbo stažą, turi sukaupę nemažą patirtį ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme. Tyrimo metu gilintasi, kuri lietuvių liaudies pasakų rūšis yra tinkamiausia emocinio raštingumo ugdymui 3 – 5 metų vaikams. Duomenys pateikti 2.2 paveiksle.

2.2 pav. **Tinkamiausia pasaka, respondentų požiūriu**

Didžioji dalis (80%) pedagogų teigia, jog tinkamiausia lietuvių liaudies pasakų rūšis emocinio raštingumo ugdymui 3 – 5 metų vaikams – pasakos apie gyvūnus. Taip pat, nemaža dalis respondentų mano, jog stebuklų pasakos (44,61%) ir buitinės pasakos (32,30%) yra tinkamos emocinio raštingumo ugdymui. Mažiausiai pedagogų mano, jog tinkamiausia lietuvių liaudies pasakų rūšis emociniam raštingumui ugdyti - novelinės pasakos (4,61%), parabolės (3,07%), melų pasakos (1,57%). Apžvelgus respondentų atsakymus, pedagogai mano, jog pasakos apie gyvūnus yra tinkamiausios vaikų emociniam raštingumui ugdyti. Žymus Lietuvos tautosakininkas Leonardas Sauka (2007, p. 255) taip pat teigia, jog „*Gyvulinėje pasakoje kiekviena situacija leidžia tiksliai pasekti veikėjo būseną – baimę, smalsumą, nekantrumą, rūpestį, gailestį ir kitus nesudėtingus jausmus*“.

Tyrimo metu respondentai pateikia ir tinkamiausius 3 – 5 metų vaikų emocinio raštingumo ugdymo būdus lietuvių liaudies gyvulinėmis pasakomis (žr. 2.3 pav.)

2.3 pav. **Tinkamiausi būdai vaikų emociniam raštingumui ugdyti gyvulinėmis pasakomis**

Pedagogų (69,23%) nuomone, tinkamiausias būdas ugdyti 3 – 5 metų vaikų emocinį raštingumą lietuvių liaudies gyvulinėmis pasakomis - „*Perskaičius pasaką, bandyti atpažinti, įvardinti veikėjų emocijas (teigiamas ir neigiamas)*“. 61,53 proc. respondentų nuomone, dar vienas iš tinkamiausių būdų emociniam raštingumui ugdyti lietuvių liaudies gyvulinėmis pasakomis - „*Skaitant pasaką su intonacija, dialogo pagalba reikšti – perteikti emocijas, sudaryti sąlygas išgyventi įvairius potyrius. Paklausti kaip jis/ji jautėsi?*“. 44,61 procentai apklaustųjų mano, jog naudinga „*Perskaičius pasaką, suvaidinti kaip pasakos veikėjai jautėsi, elgėsi*“, 40 procentų respondentų nuomone, „*Perskaičius pasaką, aptarti veikėjų išgyvenimus: kaip jie jaučiasi, kas sukelia tokius jausmus*?“. 38,46 procentai pedagogų įvardina ir kitą būdą - „*Perskaičius pasaką įvardinti emocijas, sieti jas su priežastimis. Kodėl?*“, o 36,92 proc. apklaustųjų - „*Perskaičius, aptarti ką jaučia kiti pasakos veikėjai, įtraukiant į kito asmens būseną (empatija)*“. Daugiau nei trečdalis (35,38%) respondentų akcentuoja tokį tinkamą būdą vaikų emociniam raštingumui ugdyti - „*Perskaičius pasaką, atpažinti, įvardinti veikėjų jausmus. Pasitelkus vaizduotę piešiant išlaisvinti emocijas, išgyvenant įvairius potyrius*“ ir „*Perskaičius pasaką, bandyti jas išreikšti mimika, balsu, veiksmais, poza*“ (pažymėjo 30,76 procentų pedagogų). Apibendrinant galima teigti, jog tinkamiausias būdas ugdyti 3 – 5 metų vaikų emocinį raštingumą lietuvių liaudies gyvulinėmis pasakomis yra perskaičius pasaką, bandyti atpažinti, įvardinti veikėjų emocijas arba skaityti pasakas su intonacijomis ir veikėjų jausmų įvardijimu. Gyvulinės pasakos vaikus moko pažinti, atpažinti, suprasti, pavadinti, įvardinti savo, kito emocijas, jas išgyventi, reikšti savo jausmus, būsenas.

Išvados

1. Emocinis raštingumas – mokymo(si) procesas, įgūdžiai, kurie nėra įgimti, o išmokstami: ugdo vaikų gebėjimus atpažinti savo bei aplinkinių žmonių emocijas, jas suprasti, kontroliuoti ir tinkamai reikšti, labai svarbu šiuos gebėjimus pradėti ugdyti kuo anksčiau. Tėvai ir pedagogai bendradarbiaudami kartu turėtų sudaryti sąlygas sėkmingam vaikų emocinių gebėjimų ugdymuisi.

2. Lietuvių liaudies tautosaka apima daugybę žanrų, jų pagalba ugdymo proceso metu, vaikams perteikiama tautos istorija, papročiai, tikėjimas ir kultūra, atsispindimi žmonių tarpusavio ryšiai, jų santykiai su aplinka ir kt. Tinkamiausia lietuvių liaudies pasakų rūšis emocinio raštingumo ugdymui – pasakos apie gyvūnus, jų panaudojimas ugdant vaiko emocinį raštingumą, moko vaiką atpažinti bei skirti įvairius jausmus, pateikia galimybes rinktis, moko tinkamai reaguoti ir jas išreikšti.

3. Siekiant ugdyti emocinį raštingumą Lietuvių liaudies gyvulinės pasakos nuosekliai integruojamos į ugdymo veiklas, taikant įvairius emocijų ugdymo būdus. Ugdymo procese vaikai mokosi: atpažinti, įvardinti veikėjų emocijas, sieti jas su priežastimis, perteikti dialogo pagalba, suvaidinti, aptarti ką jaučia kiti pasakos veikėjai (empatija), išreikšti mimika, balsu, veiksmais, poza, piešiant išlaisvinti emocijas. Teigiamų ir neigiamų emocijų tinkama raiška apsprendžia vaikų asmenybės raidos sėkmingumą, nuo to priklauso jo mokymasis, moralinių vertybių formavimasis, gerų santykių plėtojimas.

4. Tinkamiausias būdas ugdyti 3 – 5 metų vaikų emocinį raštingumą lietuvių liaudies gyvulinėmis pasakomis yra perskaičius pasaką, bandyti atpažinti, įvardinti veikėjų emocijas arba skaityti pasakas su intonacijomis ir veikėjų jausmų įvardijimu.

Literatūra

1. Burbienė, A. (2013). Emocinio neraštingumo kaina. *Žvirblių takas, 2013, Nr. 1, p. 49–51*. Prieiga per internetą*: https://www.lituanistika.lt/content/60036*
2. Burkauskas, J. (2023). *Emocinis raštingumas – žvilgsnis į vidinę būseną: atpažinkite šiuos pojūčius.* Prieiga per internetą: https://www.lrytas.lt/sveikata/gyvenu–sveikai/2023/11/21/news/emocinis–rastingumas–zvilgsnis–i–vidine–busena–atpazinkite–siuos–pojucius–29237999
3. Būgienė, L., Šlekonytė, J. (2021). *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Prieiga per internetą: https://www.vle.lt/straipsnis/lietuviu–pasakos/
4. Buzkurt Polat, E., Ulutas, I., Engin, K. (2021). Strategies to Develop Emotional Intellingence in Early Childhood. Prieiga per internetą: https://www.intechopen.com/ chapters/76892
5. Gerasimenko, S. (2018). *Pasakų terapija – geriausias būdas suvokti save ir kitus.* Prieiga per internetą: https://www.svietimonaujienos.lt/pasaku–terapija–geriausias–budas–suvokti–save–ir–kitus/
6. Jakubauskienė, M., Ropaitė - Beigė, G., Šiautkulienė, A. (2019). *Emocinė sveikata: kodėl svarbu pykti?* Prieiga per internetą: https://vaistai.lt/Emocine-sveikata-kodel-svarbu-pykti-13689.html
7. Jusienė, R., Laurinavičius, A. (2007). *„Psichologija“.* Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras.
8. Kuznecova, N. (2020). *Pasakos vaidmuo formuojant vaikų emocijas.* Visagino švietimo pagalbos tarnyba. Prieiga per internetą: https://www.visaginospt.lt/pasakos–vaidmuo–formuojant–vaiku–emocijas/
9. Lietuvos Respublikos mokslo ir švietimo ministerija (2023). *Ugdymo gairės*. Švietimo ir mokslo aprūpinimo gairės. Vilnius: Prieiga per internetą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp–content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio–ugdymo–programos–gaires.pd
10. Molicka, M. (2010). *Pasakų terapija.* Vilnius: leidykla „Vaga“.
11. Pikūnas, J., Palujanskienė, A. (2001). *Asmenybės vystymasis*. Kaunas: “Spindulys”.
12. Sauka, D. (2007). *Lietuvių tautosaka.* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
13. Sauka, L. (1993). *Lietuvių tautosaka*. *Mokomoji knyga X klasei.* Kaunas: „Šviesa“ .
14. Sorakaitė, V., Leonavičienė L., Rutkauskienė, M., Jogminienė A., Balickas, K., Venckienė, D. (2008). *Lietuvių kalbos įgūdžių lavinimas*. *Metodinė priemonė, Marijampolės kolegija*. Kaunas: AUB „Arx Baltica“.
15. Skabeikytė – Kazlauskienė, G. (2005). *Lietuvių tautosaka.* Kaunas: VDU leidykla.
16. Židžiūnaitė, A. (2021). *Švietimo naujienos. Emocinis intelektas neatsiejama visaverčio gyvenimo dalis.* Prieiga per internetą: https://www.svietimonaujienos.lt/emocinis–intelektas–neatsiejama–visavercio–gyvenimo–dalis/

MARIJAMPOLĖS KOLEGIJA

„STUDENTŲ TAIKOMIEJI TYRIMAI“

MOKSLINĖS-PRAKTINĖS STUDENTŲ KONFERENCIJOS STRAIPSNIŲ RINKINYS

2024 m. gegužės 10 d.
Marijampolė, Lietuva

„STUDENTS APPLIED RESEARCH“

SCIENTIFIC AND PRACTICAL STUDENTS CONFERENCES
ARTICLE COLLECTION

10th of May, 2024
Marijampole, Lithuania

KONFERENCIJOS MOKSLINIS KOMITETAS:

Habil. dr. *Kęstutis Žemaitis*, ESDF Teisės, komunikacijos ir žmogaus gerovės katedros profesorius;

Dr. *Andrejus Novikovas*, ESDF Teisės, komunikacijos ir žmogaus gerovės katedros profesorius;

Dr. *Živilė Advilonienė,* ESDF Ugdymo mokslų katedros docentė;

Dr. *Linas Baublys,* ESDF Teisės, komunikacijos ir žmogaus gerovės katedros docentas;

Dr. *Salomėja Karasevičiūtė,* ESDF Teisės, komunikacijos ir žmogaus gerovės katedros docentė;

Dr. *Bernardas Vaznonis,* VTF Vadybos, finansų ir informacinių sistemų katedros docentas;

Dr. *Gintautė Žibėnienė,* ESDF Ugdymo mokslų katedros docentė.

KONFERENCIJOS ORGANIZACINIS KOMITETAS:

Alė Murauskienė, Marijampolės kolegijos direktorė;

Kęstutis Traškevičius, Marijampolės kolegijos Edukologijos ir socialinio darbo fakulteto dekanas;

Ilona Mulerenkienė, Marijampolės kolegijos direktorės pavaduotoja akademinei ir mokslo taikomajai veiklai, ESDF Darnaus verslo vadybos studijų programos komiteto pirmininkė;

Odeta Gluoksnytė, Marijampolės kolegijos Edukologijos ir socialinio darbo fakulteto prodekanė, Verslo anglų kalbos ir komunikacijos studijų programos komiteto pirmininkė;

Kristina Miškinienė, Marijampolės kolegijos Studijų ir karjeros skyriaus vadovė, VTF Tarptautinio verslo vadybos studijų programos komiteto pirmininkė;

Romalda Kasiliauskienė, ESDF Ugdymo mokslų katedros vedėja, lektorė;

Danutė Mickevičienė, ESDF Teisės, komunikacijos ir žmogaus gerovės katedros vedėja, lektorė;

*Vaida Pituškienė***,** Marijampolės kolegijos Edukacinio aukštojo mokslo studijų centro vadovė;

Živilė Myru, Marijampolės kolegijos Edukacinio aukštojo mokslo studijų centro metodininkė, lektorė;

Birutė Petrošienė, VTF Buhalterinės apskaitos studijų programos komiteto pirmininkė, lektorė;

Edita Vosylienė, ESDF Vaikystės pedagogikos studijų programos komiteto pirmininkė, lektorė;

Arūnas Žukauskas, ESDF Teisės ir viešųjų pirkimų studijų programos komiteto pirmininkas, lektorius;

Gintaras Misiurevičius, Informacinių technologijų ir elektroninių studijų centro vadovas;

Laima Vaičiūnienė, Informacijos ir studijų šaltinių centro vadovė;

Žymantė Šarkauskaitė, ESDF Teisės, komunikacijos ir žmogaus gerovės katedros sekretorė.

All submitted papers have been double blind reviewed

ISBN 978-609-8079-35-7

TURINYS

ĮMONĖS X KIBERNETINIO SAUGUMO DIDINIMAS PROGRAMINĖMIS PRIEMONĖMIS *Arūnas Andriukaitis. Lekt. Vilma Riškevičienė, lekt. Evaldas Plečkaitis* 7

PINIGŲ SRAUTŲ VALDYMAS ĮMONĖJE AB „NOVATURAS“ *Greta Andriukevičiūtė, lekt. Viktorija Mickevičienė* 18

DARBO UŽMOKESČIO APSKAITOS TEORINIAI ASPEKTAI *Gintarė Bačinskienė, lekt. Aušra Gabrevičienė*..... 24

PECULIARITIES OF DIGITAL CONTENT MARKETING *Lauryna Budraitė, lekt. Odeta Gluoksnytė* ……. 38

DIDAKTINIŲ ŽAIDIMŲ TAIKYMAS PAŽINIMO KOMPETENCIJOS UGDYMUI ANKSTYVAJAME AMŽIUJE *Eglė Dainauskaitė, lekt. Edita Vosylienė*.....42

UAB „JM“ APLINKOS STRATEGINĖ ANALIZĖ *Tomas Dilius, lekt. Ilona Mulerenkienė*..... 49

THE USE OF JARGON IN BUSINESS COMMUNICATION *Vaida Dirmienė, lect. Romalda Kasiliauskienė*……. 58

BUSINESS IDIOMS RELATED TO SPORTS: STRUCTURAL, LEXICAL AND GRAMMATICAL ANALYSIS *Vilijus Doilidovas*, lect. *Romalda Kasiliauskienė*..... 62

ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS AS COMMUNICATION ROBOTS IN EDUCATION *Ornela Grušelionytė, lect. Odeta Gluoksnytė*……..69

EXPLORING THE DOUBLE-EDGED SWORD OF ENGLISH AS A WORLDWIDE LANGUAGE *Gülistan Ateş, lect. Odeta* Gluoksnytė.....76

ENGLISH LANGUAGE TERMINOLOGY OF SOCIAL MEDIA *Ieva Insodaitė*, lect. *Romalda Kasiliauskienė*……..…. 81

THE CHARACTERISTICS OF FORMAL AND INFORMAL COMMUNICATION STYLES IN A PUBLIC COMPANY *Skaistė Jankauskaitė, lect. Dileta* Ravinienė……..…….. 88

3–5 M. VAIKŲ SUDOMINIMO KNYGA METODAI *Živilė Katkauskaitė, lekt. Edita Vosylienė*…….. 94

PREKYBA ŽMONĖMIS *Sandra Kirtiklytė, lekt. Arūnas Žukauskas* 102

APYVARTINIO KAPITALO VALDYMAS UAB „KLEVAI“ ĮMONĖJE *Miglė Labutytė, lekt. Viktorija Mickevičienė* 107

ATSISKAITYMŲ TVARKA AB „PIENO ŽVAIGŽDĖS“ ĮMONĖJE *Inga Malinauskaitė*, l*ekt. Viktorija Mickevičienė* 113

MEDIACIJA CIVILINĖJE TEISĖJE: TEORINIAI ASPEKTAI, MEDIACIJOS PRAKTIKA IR EFEKTYVUMO VERTINIMAS *Vytautė Margelytė, lekt. Arūnas Žukauskas* 121

MB „AURIAUTO“ ĮMONĖS PINIGŲ VALDYMAS *Alma Matulionienė, lekt. Viktorija Mickevičienė* 125

GAMYBOS ĮMONIŲ ATSARGŲ APSKAITOS YPATUMAI *Sigita Mickevičiūtė, lekt. Birutė Petrošienė*.....134

ATSARGŲ VALDYMAS ĮMONĖJE AB „VILNIAUS BALDAI" *Sigita Mickevičiūtė, Lekt. Viktorija Mickevičienė*.....144

FINANSINIŲ ATASKAITŲ RINKINIO SUDARYMAS *Sandra Micutienė, lekt. Birutė Petrošienė* 154

ILGALAIKIO TURTO INVENTORIZAVIMAS IR REZULTATŲ ATSPINDĖJIMAS APSKAITOJE *Liveta Paplauskaitė, lekt. Birutė Petrošienė*.....164

INVESTAVIMO SĄLYGOS LIETUVOJE *Liveta Paplauskaitė, lekt. V. Mickevičienė*..... 174

TRUMPALAIKIO TURTO FINANSAVIMAS AB „PANEVĖŽIO STATYBŲ TRESTAS'' ĮMONĖJE *Monika Paukštienė, lekt. Viktorija Mickevičienė*.....182

THE IMPORTANCE OF USING METAPHORS IN BUSINESS ENGLISH *Ieva Povilaitienė, lect. Romalda Kasiliauskienė*.....189

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ SKAITMENINIO RAŠTINGUMO GEBĖJIMŲ SVARBA VAIKŲ UGDYMUI *Roberta Račkauskienė, lekt. Lina Seliokienė*……..198

UAB „X" IŠORINĖS IR VIDINĖS APLINKOS VEIKSNIŲ STRATEGINĖ ANALIZĖ *Egidijus Rimkus, lekt. Ilona Mulerenkienė*.....206

RESTITUCIJOS TAIKYMO PROBLEMOS SUTARTINIUOSE SANTYKIUOSE *Gabrielė Rugienytė, lekt. Arūnas Žukauskas*.....218

PIRKIMŲ VALDYMAS AB „VILNIAUS BALDAI" ĮMONĖJE *Erikas Silickas, lekt. Viktorija Mickevičienė*.....224

BENDRININKAVIMO FORMOS KAIP ATSAKOMYBĘ SUNKINANČIOS APLINKYBĖS IR KVALIFIKUOJANTYS POŽYMIAI *Evelina Slavėnaitė, lekt. Arūnas Žukauskas*.....230

ETNOMUZIKOS SVARBA IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYME *Odeta Slavinskaitė, lekt. Edita Vosylienė* 238

INOVACIJŲ TAIKYMAS X KULTŪROS CENTRE: LANKYTOJŲ POŽIŪRIU *Vilius Slibinskas, lekt. Danutė Mickevičienė*.....245

KROVINIO PERVEŽIMO ANALIZĖ „LOC TRACKER" SISTEMOJE *Milda Sližauskaitė, lekt. Rūta Tumėnienė*..... 251

THE USE OF JARGON IN INTERNATIONAL INSTITUTIONS *Aurelija Stašaitienė, lect. Romalda Kasiliauskienė*.....257

ANGLICISMS IN THE LITHUANIAN ADVERTISING LANGUAGE *Evelina Sutkaitienė, lect. Romalda Kasiliauskienė*.....265

FINANSŲ VALDYMAS AB „ŠIAULIŲ ENERGIJA" *Deimantė Tunaitienė, lekt. Viktorija Mickevičienė*.....274

ILGALAIKIO NEMATERIALAUS TURTO APSKAITA *Deimantė Tunaitienė lekt. Birutė Petrošienė*.....281